

SPORTS INDUSTRY – A FULL-FLEDGET SECTOR OF THE ECONOMY

Kiril Borissov

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The development of physical culture and sports is one of the priority directions in the social policy of the state. Sport has already become an important sector of the economy. Physical culture and sports are increasingly penetrating all spheres of people's lives, forming a specific sphere of doing business. Physical activity and sports are a particularly important area for the population. The dynamics of development of the sport itself and its types are increasingly related to the economy, trade and professional orientation of the participants in sports events. This system contains significant tangible and financial assets, expanding the network of labor and management resources. The sports industry unites not only athletes, but at the same time a traditional commercial sphere of activity and organization of business is formed, which in turn allows to make a profit in the conditions of competition both in the field of national and in the field of international sport. The role of the most popular and popular sport - football, is analyzed in the publication. The economic role of sport and the prospects in the development of the sports industry are demonstrated.

Keywords: sports economics, sports industry, finance in sports, financial fair play, football.

СПОРТНАТА ИНДУСТРИЯ – ПЪЛНОЦЕНЕН ОТРАСЪЛ НА ИКОНОМИКАТА

Кирил Борисов

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите, Пловдив, България

Резюме: Развитието на физическата култура и спорта е едно от приоритетните направления в социалната политика на държавата. Спортът вече се е превърнал във важен отрасъл на икономиката. Физическата култура и спорт все по-често проникват във всички сфери на живота на хората, формирайки специфична сфера за правене на бизнес. Физическата активност и спортът са особено важна сфера за населението. Динамиката на развитие на самия спорт и неговите видове все повече са свързани с икономиката, търговията и професионалната ориентация на участниците в спортните мероприятия. В тази система се намират значителни материални и финансови активи, разширява се мрежата на трудови и управленчески ресурси. Спортната индустрия обединява не само спортистите, едновременно се формира традиционна търговска сфера на дейност и организация на бизнеса, която на свой ред позволява да се реализира печалба в условията на конкуренция както в сферата на националния, така и в сферата на международния спорт. В публикацията се анализира ролята на най-масовия и популярен спорт – футбола. Доказва се икономическата роля на спорта и перспективите в развитието на спортната индустрия.

Ключови думи: икономика на спорта, спортна индустрия, финанси в спорта, финансов “феър плей”, футбол.

Въведение

В исторически план всички проекти, свързани със спорта, са се отнасяли към сектора за отдих и развлечения (Leisure/Hospitality/Recreation) и са играли не особено съществена роля. Отдавна тази концепция е отстъпила място на интерпретирането на спорта като една от важните сфери на икономиката, в която се генерират значителни доходи

Всичко казано дотук потвърждава необходимостта от изследване на спортната индустрия като отделен сектор на икономиката. При това научните и практически разработки по тази тема са малко.

Цел на изследването е да се направи обосновка на важността на спортната индустрия за развитието на икономиката и анализ на перспективите за нейното развитие.

Целта на настоящата публикация е:

- да се приведат факти, свидетелстващи за важната роля на спортната индустрия за икономиката;
- да се подчертаят тенденции в развитието на спортната индустрия;
- да се посочат перспективите в спортната индустрия.

Според изследването на PwC (*Прайсуотърхаус Купърс*), посветено на перспективите за развитие на световната спортна индустрия до 2015 година [1], независимо от неспокойните времена, които преживява световната икономика, спортната индустрия продължава да расте и да се развива. Спонсорите отделят за спортни проекти все повече средства, рекламодателите увеличават бюджета за спортни мероприятия, бизнесмените инвестират в спортни клубове, а правителствата активно обновяват спортната инфраструктура и стимулират развитието на сектора като цяло. Както показва прогнозата на PwC, в периода от 2011 до 2015 година приходите на световната спортна индустрия във всички региони нарастват, благодарение на следните фактори: подобряването на икономическата ситуация в света, засилването на въздействието на телевизионната реклама, засилващото се разпространение на платена ТВ и продължаващия преход на спортните предавания към платена телевизия.

Таблица 1. Доходи на световната спортна индустрия (в млн. дол.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Темп на ръста	Дял към 2010
От продажба на билети	37 056	38 387	39 998	38 873	39 570	39 043	40 613	41 317	43 544	44 746	2,5%	32,6%
Права за транслиране	24 281	23 861	27 005	24 563	29 225	26 945	32 141	30 062	37 801	35 247	3,8%	24,1%
Спонсорство	26 749	29 273	32 494	31 467	34 972	35 132	39 173	40 236	45 559	45 281	5,3%	28,8%
Мърчандайзинг	19 430	20 413	21 263	17 586	17 624	17 570	18 002	18 549	19 565	20 067	2,6%	14,5%
Общо	107 516	111 934	120 760	112 489	121 391	118 690	129 929	130 164	146 469	145 341	3,6%	100,0%

Източник: <https://www.pwc.ch/en/insights/sport/sports-survey-2018.html> (видяно на 26.07.2019)

През 2015 година доходите на световната спортна индустрия са 145,341 милиарда щатски долара. (табл. 1).

Като цяло световната спортната индустрия бележи ръст. Да се правят заключения, основавайки се само на абсолютни стойности, не е съвсем правилно. Необходимо е да се анализира всеки сегмент: продажба на билети, права за излъчване, спонсорство, мърчандайзинг.

Още един важен момент е развитието на отделните видове спорт, формиращо общата тенденция за спортната индустрия. Тук на първо място влиза исторически преобладаващата в различните страни популярност на един или друг вид спорт: футбол в Англия, крикет в Индия,

ръгби в Нова Зеландия или бейзбол в САЩ. Да се спрем на един от най- популярните видове спорт в света – футбола.

Ако се позовем на данни на «Ландшафт на европейския футбол» [2], който е изготвен от УЕФА и който се базира на детайлен анализ на 665 одитирани финансови отчети на футболните клубове за периода 2008-2017 г. то ще установим, че през 2017 година само трансферните приходи на клубовете нарастват, достигайки рекордното ниво от 3826.0 милиарда € (табл. 2).

Таблица 2. Динамика на трансферните доходи и разходи на европейските футболни клубове за периода 2008-2017 в млрд евро

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Динамика на трансферните доходи	1654	1785	1491	1530	1809	1988	1987	2528	3132	3826
Динамика на трансферните разходи	1999	2230	2387	2358	2382	2565	2767	2971	3335	3684
Трансферните разходи като дял от дохода (%)	-2.9	-3.8	-7.3	-6.3	-4.1	-3.8	-4.9	-2.6	-1.1	+0.7

Отново виждаме тенденция на ръст и въпреки че растат не само приходите, но и разходите, общият обем на средства впечатлява. На нарастването на загубите УЕФА отделя особено внимание. Започвайки от сезон 2013/2014 г. влизат в сила правилата за финансов fair play, общият смисъл на които се състои в ограничаване на размера на загубите и преминаването на всички клубове на самоиздръжка. Отборите, неизпълняващи изискванията на УЕФА, не могат да вземат участие в евротурнири. Общият принцип е такъв: в годината преди началото на турнира и за двете предшестващи години общите загуби на клуба не трябва да превишава 5 милиона евро. Това е още едно много важно обстоятелство на ограничения, налагани върху средствата на собствениците на отборите.

УЕФА налага спазване на следните изисквания:

- потвърждаване от одитора за непрекъснатост на дейността на клуба (going concern);
- липса на влошаване на показателя на «нетни задължения» (negative equity);
- изискване за възстановяване (break-even result);
- липса на просрочени задължения (overdue payables).

Това внимание към финансовите показатели е свидетелство за важността на спортната индустрия (в случая – футбола) в рамките на цялата икономическа система.

Говорейки за футбола, не може да не споменем ежегодния отчет на компанията Deloitte Football Money League [3]. Съгласно този документ, приходите на 20-те най-големи клуба в Европа за сезон 2018/2019 са 4,4 милиарда €, което 3,6 пъти надвишава аналогичния показател за сезон 1996/1997 (табл. 3).

Освен себестойността на играчите, продължават да растат заплатите им. Според изследването на френското издание «France Football» [4], за най-скъпо платен играч е обявен Лионел Меси, който три поредни години е обявяван за най-добрия футболист в света. През изминалия сезон лидерът на «Барселона» е спечелил 33 милиона €. Огромен дял от тази сума е от рекламни договори – 21 милиона €. Още 10,5 милиона € получава Меси по условията на личния му контракт с каталунския клуб, освен това 1,5 милиона € аржентинецът получава като бонуси за добра игра.

Таблица 3. Бюджети на 12 най-богати футболни клуба в Европа за 2017 г.¹

Клуб	Цена на отбора	Приходи	Оперативна печалба/загуба	спонсор
1. Реал Мадрид	\$3,26 млрд	\$746 мил.	+\$170 мил.	
2. Барселона	\$3,16 млрд	\$657 мил.	+\$174 мил.	-
3. Манчестър Юнайтед	\$3,1 млрд	\$703 мил.	+\$211 мил.	Adidas
4. Байерн Мюнхен	\$2,35 млрд	\$661 мил.	+\$78 мил.	Adidas
5. Манчестър Сити	\$1,38 млрд	\$562 мил.	+\$122 мил.	-
6. Челси	\$1,37 млрд	\$526 мил.	+\$83 мил.	Adidas
7. Арсенал	\$1,31 млрд	\$487 мил.	+\$101 мил.	Puma
8. Ливърпул	\$982 млрд	\$415 мил.	+\$86 мил.	-
9. Ювентус	837 млрд	\$379 мил.	+\$50	Goodyear и Fiat Group
10. Милан	\$775 млрд	\$339 мил.	+\$54 мил.	Emirates
11. Борусия Дортмунд	\$700 млрд	\$355 мил.	+\$55 мил.	Rewe и Huawei.
12. Пари Сен Жермен	\$634 млрд	\$643 мил.	-\$1,4 мил.	Qatar Tourism Authority.

Таблица 4. Динамика на общите доходи и дела на разходите за заплати на европейските футболни клубове за 2007-2017

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Общи доходи	3.2%	9%	3.2%	6.7%	6.7%	5.8%	6.3%	9.5%	8.9%
Дял от клубните доходи за заплати	63.9%	63.9%	65.1%	65.2%	63.7%	62.1%	63.0%	62.5%	61.3%

Развитието на спортната индустрия има ярко изразена тенденция към нарастване, което се потвърждава от ръста на клубните доходи и увеличаването на финансирането. Но ръстът на разходите не спира инвеститорите: броят на желаещите да вложат средства в спорт само расте. За пример може да послужи списъкът на най-богатите акционери във футболни клубове в света (*табл. 5*).

Важно е да отбележим, че в този списък влизат само притежатели на състояние, оценено на повече от 1 милиард щатски долара.

Освен интереса към спорта от страна на частните инвеститори, не може да не отбележим и ролята на държавата. Съгласно Концепцията за дългосрочно социално-икономическо развитие на Руската Федерация за периода до 2020 година една от стратегическите цели на държавната политики в сферата на физическата култура и спорт е развитието на спортната инфраструктура. Като доказателство за това може да послужи изграждането на спортни съоръжения за подготовка за Олимпийските игри в Сочи, Универсиада 2013 година в Казан, а също и Световното първенство по футбол през 2018 г. Разходите за строителство на стадиони за провеждането на Световното първенство се оценява от КРМГ [1] на 2,6 милиарда € (*табл. 6*).

¹ Източник: <https://www.economic.bg/news/naj-skapite-futbolni-klubove-za-2017-g> (видяно на 26.07.2019)

Таблица 5. Най-богатите акционери във футболни клубове за 2018 г.

№.	собственик	Стойност	Клуб
1.	Дитрих Матешниц	23 млрд. долара	РБ Лайпциг, РБ Залцбург и Ню Йорк Ред Булс
2.	Шейх Мансур	22 млрд. долара	Манчестър Сити
3.	Семейство Аниели	13,4 млрд. долара	Ювентус
4.	Филип Аншуц	12,9 млрд. долара	Лос Анджелис Галакси
5.	Роман Абрамович	10,7 млрд. долара	Челси
6.	Стан Кръонке	8,3 млрд. долара	Арсенал
7.	Насер Ал-Хелаифи	8 млрд. долара	ПСЖ
8.	Шахид Хан	7 млрд. долара	Фулъм
9.	Чжан Цзидун	6,7 млрд. долара	Интер
10.	Джо Люис	4,9 млрд. долара	Тотнъм

Източник: изчислено от автора по данни на Forbes, 2019

Таблица 6. Разходи за строителство на футболни стадиони за световното първенство през 2018 г.

Стадион	Места	Стойност, млн.€	Стойност на 1 място, млн. €
Лужники	89 318	189	2 116
Динамо	44 920	221	4 920
Спартак	43 000	229	5 326
Калининград	45 015	166	3 688
Казан	45 105	197	4 368
Краснодар	50 015	205	4 099
Нижний Новгород	44 899	189	4 209
Ростов на Дон	43 702	174	3 982
Санкт Петербург	67 000	316	4 716
Самара	44 198	142	3 213
Саранск	45 015	166	3 688
Сочи	43 702	178	4 073
Волгоград	45 015	166	3 688
Ярославл	44 042	158	3 587
Екатеринбург	44 130	126	2 855
Средно	49 272	188	3 902
Общо	739 076	2 601	

Източник: KPMG

Инвестициите в спортна инфраструктура спомагат не само за развитието на спорта като такъв, те стимулират икономиката като цяло. Според изследването на Ernst&Young [8], Световното първенство по футбол е сериозен импулс за ръста на инвестиции в бразилската икономика.

През 2010 – 2014 г. тя получава допълнително 142,4 милиарда бразилски реала: 29,6 милиарда за подготовка и провеждане на турнира и приходи от запалняковците – още 112,8 милиарда. Прякото влияние върху икономиката на Бразилия се оценява на 64,5 милиарда реала за 2010-2014 г., това е 2,17% от БВП на страната за 2010 г.; държавата допълнително получава 18,13 милиарда реала от данъци [8].

Таблица 7. Сумарно влияние на световните шампионати по футбол върху БВП на страните-организаторки

Страна-домакин	Сумарно влияние върху БВП (млрд дол)*			Дял в годишния БВП (%)	Дял на туризма в БВП (%)
	Дял на инвестициите и операционните разходи	Дял на туризма	общо		
Русия 2018	13	2	15	114	
Бразилия 2014	12	1-2	14	-0.6	8-10
ЮАР 2010	5	2	7	2	32
Германия 2006	7-8	4	12	-0.3	35-40
Южна Корея 2002	6	1	7	0.7	18
Япония 2002	14	2	16	0.3	10

*Дял на всички страни по страни в местна валута по курса на долара през февруари 2018

Влиянието на първенството върху бразилската икономика е сходно с ефекта на доминото: нарастването на обема на производство в секторите, непосредствено свързани с първенството, водят до ръст на употребяваните от тях ресурси, а техните производители, на свой ред, трябва да увеличат производството им. Най-висок е ръстът в строителството, търговията, бизнес услугите. Разкриват се 3,63 милиона нови работни места, общият доход на населението се увеличава с 63,48 милиарда реала.

В инфраструктура са вложени 14,5 милиарда реала, от тях в стадиони и пътища – съответно 4,6 милиарда и 1,4 милиарда. През 2014 г. в Бразилия идват 7,4 милиона туристи, те са похарчили 5,9 милиарда реала, а главен проблем на страната е перетоварването на летищата, въпреки тяхната реконструкция за първенството.

Успешното провеждане на първенството и придържането към основните макроикономически принципи спомагат Бразилия да стане пета икономика в света, пише Е&У. По данни на МВФ, номиналният БВП на Бразилия за 2011 г. е 2,5 трилиона щатски долара – шести в света, а петият, този на Франция, е 2,8 трилиона.

Такова положително въздействие има Световното първенство и върху руската икономика, видно от разчетите на организационния комитет «Русия-2018». Допълнителният прираст на БВП на Русия за 2018 г. е 527 милиарда рубли, разкрити са 810 000 работни места. В резултат от разширяване на данъчната основа постъпленията в бюджета на всички нива се повишават с 95 милиарда рубли.

По данни на Postbank, Световното първенство по футбол - 2006 в Германия ускорява ръста на икономиката на страната с 0,5 процента; в ЮАР от 2006 до 2010 г. ръстът на БВП се е ускорил от 0,5 до 2,2%, констатира анализаторите на UBS [6]. Влиянието на Олимпийските игри върху ръста на БВП е показано в *таблица 8*.

Таблица 8. Темпове на ръст на БВП на града-домакин на Олимпиада в %

Град	В годината на Олимпиадата	В предолимпийска година	В годината на Олимпиадата	В следолимпийската година
Москва	1980	1,7	4,3	2
Лос Анджелис	1984	4,5	7,2	4,1
Сеул	1988	11,1	10,6	6,7
Барселона	1992	2,5	0,9	-1
Атланта	1996	2,5	3,7	4,5
Сидни	2000	3,8	2,1	3,9
Атина	2004	4,8	4,7	3,7
Пекин	2008	11,3	9	8,7

Източник: <http://ibusiness.ru/blogs/2016> [17].

Въпреки че основните факти, анализи и статистически данни са свързани с футбола, отбелязаните *тенденции* са присъщи и за други видове спорт. Във връзка с това общите изводи ще бъдат направени за спортната индустрия като цяло. Необходимо е да се идентифицират основните компоненти в спортния сектор, всеки от които има ред специфични особености и при по-задълбочен анализ трябва да се разглеждат отделно:

- видове спорт, разделение на професионални и любителски, на летни и зимни; например, на сайта на Българския олимпийски комитет [7] са представени 7 зимни вида спорт и 31 летни, всеки от тях има съществени особености, както относно необходимите инвестиции, така и относно възможните приходи; за всеки вид спорт има и съответната федерация, надзираваща го, в това число и по финансовите въпроси;

- масов спорт – развитие на физическата култура и спорт за населението; отчасти това направление се развива от федерациите, но с оглед на широкия кръг въпроси, този раздел (наред с въпросите от спортната медицина) е необходимо до се разглеждат отделно и той трябва да влезе в отговорностите на Министерството на младежта и спорта и Министерството на здравеопазването.

Ще формулираме основните фактори, спомагащи развитието на спортната индустрия:

- Търсене на инвеститори за нови проекти с възможности за инвестиране на свободни парични средства.

- Престижът да притежаваш спортен клуб, което дава възможност за разширяване на бизнес контактите, достъп до затворени бизнес общности и като следствие, сключване нови договори, в това число в отраслите, които не са свързани със спорта.

- Потенциално неограничени пазари за «продажби», международен характер на спорта и възможност за достъп до пазари на други страни.

- Създаване на положителен имидж и увеличаване броя на клиентите.

- Наличие на илюстративни примери за успешни и рентабилни дейности на спортните клубове, доказващи, че спортът може да действа не само като хоби, но и като пълноправен бизнес.

- Сериозна диверсификация на източниците на доходи, спомагащи за намаляване на риска. Във футбола клубовете получават приход от продажбата на билети, спортни принадлежности, права за излъчване, от реклама, спонсорски такси. Основен дял в приходите може да донесе собственият стадион, като търговски недвижим имот (офиси, ресторанти, фитнес клуб и др.), а също и чрез продажба на името на арената. Отделно перо за приходи са сделките за продажба на играчи. И не без значение са сериозните приходи от участие в евротурнирите. Фактически всички тези варианти на приходи могат да се разглеждат като отделни бизнес сегменти, което от една страна прави управлението на футболния клуб сложен и многостранен процес, а от друга – открива пред собствениците на клубове огромни хоризонти за растеж.

- Внимание към спортната индустрия от страна на държавата, изразяваща се в създаване на най-благоприятен режим за спортните проекти чрез предоставянето на данъчни облекчения и най-важното – развитието на свързаната с това инфраструктура и инвестирането на значителни средства.

Всички изброени фактори правят спортната индустрия привлекателна за много категории инвеститори и това спомага за по-нататъшното ѝ развитие. Но както често се случва, успоредно с факторите, спомагащи развитието на едно или друго направление, има и редица ограничения. Секторът на спорта не е изключение. Към ограниченията можем да споменем:

- Недостиг на професионални мениджъри, които могат ефективно да управляват компаниите от спортната индустрия.

- Необходимост от сериозно финансиране.

– Както всеки отрасъл на икономиката, спортната индустрия не може да не е засегната от финансовите кризи. Всяко колебание в икономиката се отразява като спад в доходите и инвестициите

Заклучение

Според резултатите от изложеното дотук могат да се направят следните изводи.

1. Днес спортната индустрия в света преживява бурно развитие и притежава сериозен инвестиционен потенциал.

2. Освен непосредственото влияние на икономиката върху увеличаване на броя работни места, привличането на туристи, развитието на инфраструктурата и продажбата на спортни продукти, спортът е също от решаващо значение за здравния статус и начина на живот на населението, което в крайна сметка има положителен ефект върху икономическото развитие.

3. В дългосрочен план спортът може да бъде интересен за бизнеса не само от гледна точка на утвърждаване на привлекателен имидж, но и като източник на доходи.

4. Въпреки впечатляващите перспективи за развитие, не трябва да забравяме многото специфични фактори, характерни за спортната индустрия, сериозния капиталов интензитет на бизнеса в тази област и високото ниво на риск. Понастоящем може да се очаква печалба само при инвестиране в най-популярните спортове, а първата възвръщаемост може да се очаква едва след няколко години. Дори футболният Милан обяви загуба от 126 милиона евро за 2017 г.

5. Поради бързите тенденции на развитие, спортният сектор трябва да се разглежда като отделен сектор на икономиката, главно от позицията на държавно регулиране.

6. Участието на малките и средни предприятия може да играе особена роля в развитието на спортната индустрия. Инвестирането в малки спортни проекти в регионите може да окаже не по-малко влияние върху икономиката на страната от изграждането на стадиони за Олимпийските игри 2014 или Световната купа 2018.

7. Държавната политика в областта на спорта следва да бъде насочена към стимулиране развитието на инфраструктурни проекти, подпомагане на тяхното финансиране, както и на действия за подготовката на висококвалифициран персонал в тази област.

Така перспективите за развитие на спортната индустрия като пълноправен сектор на икономиката като цяло изглеждат доста оптимистични. Това изисква значителни усилия от страна на държавата и бизнеса и отнема не малко време. Всичко споменато в публикацията потвърждава факта, че инвестициите в спорта не се възвръщат бързо, изисква се постоянство и търпение.

Литература

1. Сменяме правилата на играта. Перспективи за развитиена световната спортна индустрия до 2015 година. Изследване PricewaterhausCoopers, декември

2. Ландшафт на европейския футбол. Изследване УЕФА, февруари 2012.

3. Sport Business Consalting Magazine, «Усманов: «Арсенал» – това е истински бизнес» (<http://www.s-bc.ru/news/article/d0cde347-5708-4877-9920-9dad4bd87db3>).

4. Бизнес журнал, <http://i-business.ru/blogs/20167> (видяно на 26.07.2019)

5. Европейски стадиони – 2011. Перспективи за строителство и експлоатация на футболните стадиони в Европа. Изследване KPMG, март 2012

6. The Sun, «2billion – shock cost of Rom’s Chelsea reign», <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/sport/football/4184308/Sun-probe-Roman-Abramovich-spent-2billion-on-Chelsea.htm> (видяно на 26.07.2019)

7. <https://www.bgolympic.org> (видяно на 26.07.2019)

8. Устойчиво развитие. Бразилия след Световното първенство по футбол в 2014 г. Изследване Ernst&Young, април 2012.